

ДО 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВІКТОРА СТЕПАНОВИЧА МОНАХОВА

28 січня 2012 року виповнилося б 70 років від дня народження Віктора Степановича Монахова (1942–2001), відомого дослідника метасоматичних порід і руд, талановитого вченого та непересічної особистості.

Віктор Степанович народився в м. Архангельську (Росія) у родині військовослужбовця. Після закінчення середньої школи він в 1960 році вступив до Московського інституту сталі та сплавів, де навчався на факультеті рідкісних та радіоактивних елементів. У 1964 році факультет було переведено в геологорозвідувальний інститут (МГРІ), випускником якого 1966 року став Монахов, отримавши диплом гірничого інженера-геолога. Майже чотири роки Віктор Степанович працював в Казахстані геологом Волховської експедиції, а з 1970 майже до кінця 2001 р. його професійна біографія була пов'язана з Інститутом геохімії та фізики мінералів (нині Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка НАН України). У стінах цього закладу він пройшов шлях від старшого інженера до провідного наукового співробітника, захистив кандидатську дисертацію.

З перших років і протягом трьох десятиліть роботи в Інституті головним напрямком наукових інтересів В.С. Монахова було дослідження навколорудних метасоматичних порід та асоціацій рудних мінералів родовищ золота та інших металів. Базовим полігоном цих досліджень стало Середнє Придніпров'я і, зокрема, Сурська зеленокам'яна структура. Завдяки чисельним публікаціям Віктора Степановича від середини 1970-х років до початку наступного сторіччя, його кандидатській дисертації "Навколорудні зміни порід, геохімія і генезис золоторудних проявів докембрію центральної частини Українського щита" та моногра-

фії "Метасоматическая зональность Сурской синклинали", безсумнівно, цей район став одним із еталонних з точки зору вивчення метасоматитів і руд в зеленокам'яних товщах Українського щита. Саме на Сурській структурі Монаховим проведено піонерські дослідження для метасоматичних порід і асоціацій рудних мінералів золотих і молібденових проявів у межах зеленокам'яних структур Середнього Придніпров'я. Згадана вище монографія (1986), підготовлена за результатами досліджень на Сурській структурі, стала першим і наразі єдиним узагальненням у цій галузі. Тут В. Монахов вперше для Українського щита всебічно дослідив і охарактеризував літвеніт-березитову та пропілітову золотоносні метасоматичні формації, виділив нові типи навколорудних золотоносних метасоматитів – лужнопольвошпатові та кварц-карбонат-тремолітові. Йому також належать перші для Середнього Придніпров'я детальні описи золотоносних арсенопіритової, сульфосольної та інших рудних асоціацій, розвинутих у межах родовищ Сергіївське та Балка Золота. Професіоналізм Віктора Степановича як польового геолога, петрографа, літолога і мінералога, спеціаліста, що віртуозно володів оптичною мікроскопією та мінералогічним методом, широко використовував мікрозондовий аналіз, дозволили йому застосовувати свій багаторічний досвід у дослідженнях інших золоторудних об'єктів – родовища Балка Широка в межах Чортомликської структури, родовища Клинець в Інгульському мегаблоці УЩ, а також в Українських Карпатах. Широта наукових інтересів В.С. Монахова виявлялась і в плідній співпраці з фахівцями інших галузей наук про Землю. Він є співавтором оригінальних публікацій з типоморфізму жильних та рудних мінералів золотоносних метасоматитів з

До 70-річчя від дня народження В.С. Монахова

застосуванням методів аналітичної, в тому числі ізотопної, геохімії та протонного магнітного резонансу, термоелектричних вимірювань, газової хроматографії. Актуальними і до цього часу є результати датування продуктів метасоматичних породо- і рудоутворювальних процесів, які отримано з ініціативи і за участі В.С. Монахова. Не менш цікавими і оригінальними стали його колективні роботи, спрямовані на висвітлення генезису та умов утворення метасоматичних порід і руд (термобарогеохімія, геохімія стабільних ізотопів, фізико-хімічний аналіз парагенезисів, мінеральна термобарометрія). Важко уявити, що виконання цих досліджень було б можливим без досвіду та геологічного кругозору Віктора Степановича, без його відкритого, уважного і доброзичливого ставлення до колег.

Протягом багатьох років дослідження Віктора Монахова були тісно пов'язані з пошуково-розвідувальною практикою. Результати його прикладних досліджень викладено в багатьох авторських звітах та використано в чисельних звітах виробничих геологічних організацій. Ці результати суттєво сприяли ефективному проведенню розвідувальних і пошуково-оціночних робіт у межах низки відомих золоторудних родовищ (Балка Золота, Сергіївське, Балка Широка, Клинци та інші). Віктор Степанович був незаперечним авторитетом для геологів багатьох виробничих організацій – Новомосковської експедиції КП "Південукргеологія", експедицій № 37 і колишньої № 47 КП "Кіровгеологія", ДП "Центрукргеологія" (колишня Черкаська ГРЕ) та інших. Можна згадати, що у непрості 1990 роки, коли геологічна галузь перебувала у дуже скрутному становищі, чи не

єдиним, кому доручали виконання дослідницьких робіт за договорами, був В.С. Монахов.

Всі, хто працював з В.С. Монаховим чи просто спілкувався з ним, відзначають його видатні особисті якості. У спільній роботі та поза нею, в інституті, в дорозі, у полі, скрізь навколо нього створювалась атмосфера доброзичливості і ширості. Колеги в одній з публікацій про Віктора Степановича написали: "...співпраця з ним завжди була плідною, живою, а головне – легкою. Ті, кому поталанило це відчувати, завжди пам'ятають його неповторну щирість, працювистість і здатність охоче ділитися матеріалом, знаннями, енергією розуму, неординарну широту ерудиції, надзвичайну точність суджень про багатомірний світ, який він вивчав як науковець і відчував як людина". Ці слова дійсно про нього – нашого колегу, товариша, а для багатьох – вчителя і наставника.

За рішенням вченої ради Інституту геохімії, мінералогії і рудоутворення ім. М.П. Семененка НАН України у березні 2012 року з метою вшанування пам'яті та відзначення сімдесятої річниці від дня народження В.С. Монахова заплановано провести наукову конференцію "Теоретичні питання і практика дослідження метасоматичних порід і руд". Організатори сподіваються, що конференція надасть можливість поділитися спогадами про Віктора Степановича та новими науковими результатами всім, хто працював з В.С. Монаховим, і тим, хто продовжує вивчати навколорудні метасоматити – об'єкти, що є надзвичайно цікавими для дослідника та важливими для розвитку геологічної науки і формування мінерально-сировинної бази країни.